

مدیریت دانش در کتابخانه ها در قرن بیست

و یکم

نویسنده: شان هونگ تانگ [۱]

ترجمه: مریم اسدی [۲]

چکیده:

اقتصاد دانش یک مفهوم جدید است که در سال های اخیر در سراسر جهان پدیدار شده است. به طوری که یکی از شاخه های فرعی اقتصاد دانش؛ مدیریت دانش، کاملاً یک مفهوم و روش جدید مدیریت را معرفی می کند. این مفهوم بر تبدیلی موهبت های عقلانی کارکنان و سازماندهی نیروهای سودمند درونی اعضاء کارکنان - نیروی رقابت و ارزش جدید - عمل می کند. مدیریت دانش بر پیوند اطلاعات با اطلاعات، اطلاعات با فعالیت ها و اطلاعات با فرد - برای تحقق اشتراک دانش (از قبیل دانش ضمنی و دانش صریح) توجه دارد. کارکردهای سنتی کتابخانه؛ گردآوری، پردازش، اشاعه، ذخیره سازی، بهره برداری از اطلاعات مدرک به منظور فراهم آوردن خدمت برای جامعه است. در دوره اقتصاد دانش، کتابخانه به عنوان گنجینه دانش بشری، سهیم شدن در پیشرفت دانش و حلقه ارتباطی مهم در زنجیره پیشرفت دانش خواهد بود. در قرن بیست و یکم کتابخانه ها بطور اجتناب ناپذیری با موضوع جدید مدیریت دانش مواجه خواهند بود.

مقدمه

اقتصاد دانش [۳]، اقتصاد مبتنی بر دانش است. در واقع در دوره اقتصاد دانش، مدیریت به شناسایی، کسب، توسعه، تجربه، بکار گیری، ذخیره و اشتراک دانش؛ ایجاد نگرش برای تبدیل و اشتراک دانش ضمنی [۴] و دانش صریح [۵] و افزایش امکانات پیشرفت و ترقی با استفاده از خرد جمعی اشاره دارد.

از هنگامی که دانش، نیروی کارساز برای توسعه اجتماعی بوده است، توجه جامعه به اطلاعات و دانش در حال پیشرفت است و تقاضاهای افراد برای اطلاعات و دانش مرحله به مرحله در حال افزایش است. این شرایط محیط مناسبی را برای توسعه کتابخانه فراهم کرده است [۱]. علاوه بر این، اطلاعات و دانش یک عامل سودمند با اهمیت در نظام اقتصادی مدرن شده است. جامعه

بطور اجتناب ناپذیری به تقویت مدیریت اطلاعات و دانش نیاز خواهد داشت.

به هر ترتیب مهار دانش، موضوع مهم در پیش روی کتابخانه ها در آینده نزدیک خواهد بود. مدیریت دانش در کتابخانه ها می باید بر پژوهش و توسعه دانش، ایجاد پایگاه دانش، مبادله و اشتراک دانش بین کارکنان کتابخانه (از جمله کاربران)، آموزش کارکنان کتابخانه، تسریع پردازش صریح از دانش غیر صریح و تحقق اشتراک آن تمرکز کنند.

ویژگی های مدیریت دانش در کتابخانه ها

نقش مدیریت دانش در کتابخانه ها همراه با توسعه اقتصاد دانش بیش از پیش با اهمیت خواهد بود. مدیریت دانش شیوه جدید مدیریتی است، برتری هایی که در زیر می آید، اولویت ها و ویژگی های غیر قابل مقایسه با مدیریت سنتی را بیان می کنند:

مدیریت منابع انسانی مهمترین بخش مدیریت دانش در کتابخانه ها است

مهمترین منبع در نظام اقتصاد دانش، استعدادهای افرادی است که قدرت درک دانش را دارند. رقابت افراد با استعداد موضوع اصلی رقابت بازار در دوره اقتصاد دانش بوده است. در دوره اقتصاد دانش، کتابخانه ها به آموزش حرفه ای و آموزش مداوم کارکنان کتابخانه برای افزایش دانش علمی و توانایی کسب و ابداع دانش اهمیت قائل خواهند بود. همچنین آنها کاملاً به ارزش انسان علاقه و توجه دارند، تحت تاثیر تواناییهای خرد کارکنان کتابخانه قرار می گیرند، توسعه منابع دانش را در ذهن کارکنان کتابخانه به عنوان روشی مهم در افزایش اثربخشی کار تلقی می کنند. بهبود همه جانبه کیفیت کارکنان کتابخانه و ارزش جایگاه انسان اهداف مهم مدیریت دانش در کتابخانه ها خواهد بود.

هدف مدیریت دانش در کتابخانه ها ترویج و پیشرفت دانش است

پیشرفت دانش مهمترین بخش جامعه اقتصاد دانش است. کتابخانه ها در حکم شالوده ای برای گردآوری، پردازش، ذخیره سازی، و توزیع دانش و اطلاعات؛ یک حلقه ارتباطی ضروری در زنجیره نظام علمی و حلقه ارتباطی مهم در پیشرفت دانش را بر عهده دارند. دواماً، کتابخانه ها مستقیماً در فرایند پژوهش علمی مشارکت دارند. کار کتابخانه بخشی از پیشرفت دانش است. سوماً، کتابخانه ها باید به اشاعه و تبدیل دانش توجه نمایند. آنها به عنوان پلی برای گردش نتایج پیشرفت دانش در درون گروه های سودمند انجام وظیفه می کنند. مدیریت دانش در کتابخانه ها باعث ترویج ارتباط درون و بین کتابخانه ها، بین کتابخانه و کاربر؛ تقویت اتصال بین شبکه ای دانش و به حرکت درآوردن جریان دانش هستند. در دوره اقتصاد دانش، کتابخانه ها

پژوهش هایی درباره توسعه و کاربرد دانش، ساخت کتابخانه های مجازی، حفاظت از حقوق مالکیت معنوی در عصر

الکترونیک و غیره به اجرا در خواهند آورد، بدین نحو پایه ای برای پیشرفت دانش در حال بنیانگذاری است [۲].

فن آوری اطلاعات ابزاری برای مدیریت دانش در کتابخانه ها است

گردآوری دانش نقطه شروع مدیریت دانش در کتابخانه ها است. کاربرد فن آوری های اطلاعات، دامنه گردآوری دانش را افزایش می دهد، سرعت گردآوری دانش را افزایش می دهد و هزینه گردآوری دانش را کاهش می دهد. در این جامعه مدرن که با تغییرات هر روز دانش همراه است، انجام وظایف مهم تنها توسط ذهن بشر غیرممکن است. پیوند تنگاتنگ منابع دانش و کارکنان دانش توسط شبکه های رایانه ای ممکن خواهد بود، بدین ترتیب ایجاد شبکه های دانش در کتابخانه ها بر پایه تحقق اطلاعاتی کردن [۶] استوار است [۳]. کسب دانش باید از درون انبار دانش کتابخانه ها گردآوری و تبدیل شود. برتری فن آوری های اطلاعات در حوزه ذخیره دانش، نه تنها در توصیف کمی بلکه در بازیابی، ذخیره و امنیت دانش را تامین می کند. همچنین فن آوری اطلاعات در کاربرد و مبادله دانش و حوزه های دیگر ضروری است و به عنوان منبع و ابزاری برای پیشرفت دانش به کار می رود.

محتویات مدیریت دانش در کتابخانه ها

مدیریت دانش در کتابخانه ها، به عنوان یک روش کاملاً جدید مدیریت، تمایل بسیار به ترک نظام نظری خود دارد. به عقیده من، مدیریت دانش در کتابخانه ها باید ملاحظات زیر را مدنظر قرار دهد:

مدیریت پیشرفت دانش

مدیریت پیشرفت دانش در کتابخانه ها به مدیریت تولید، اشاعه و انتقال دانش علاوه بر نظام های شبکه ساختاری از طریق ارتباط موسسات و سازمان ها اشاره دارد. مدیریت پیشرفت دانش سه جنبه را در برمی گیرد، بدین معنی که، مدیریت پیشرفت نظری دانش [۷]، مدیریت پیشرفت فنی [۸] و مدیریت پیشرفت سازمانی [۹].

مدیریت پیشرفت نظری دانش به توسعه و افزایش حوزه های پژوهش نظری و عملی کتابداری و اطلاع رسانی از طریق تعقیب آخرین روندهای توسعه در علم کتابداری در سراسر جهان است. مدیریت پیشرفت فنی اداره نظام های شبکه ساختاری توسط مؤسسات و سازمان هایی که در ارتباط کامل با جریان پیشرفت فنی هستند، است. در تحول آنها از کتابخانه های سنتی تا

کتابخانه های الکترونیکی یا کتابخانه های رقمی، کتابخانه ها را به پیشرفت های فنی و بهبود و تدارک امکانات فنی به منظور پشتیبانی از مدیریت دانش و ادار می سازد. مدیریت پیشرفت سازمانی به ایجاد مجموعه ای مؤثر از نظامهای مدیریت سازمانی قابل انعطاف در شرایط عصر کتابخانه الکترونیکی به منظور پشتیبانی و تقویت فعالیت های مدیریت دانش، از طریق بهینه سازی بخش های کارکردی و شیوه های عملیاتی کتابخانه ها است.

اولاً در این نظام ها، به رهبرانی نیاز دارند که مسئولیت فعالیتهای مدیریت دانش را به منظور تنظیم برنامه های مدیریت و هماهنگی تمام فعالیتهای مربوط به مدیریت دانش را بر عهده دارند. دوماً، آنها به ایجاد گروه های تخصصی رهبری جریان دانش برای انجام تمام وظایف مربوط به فعالیتهای مدیریت دانش نیاز دارند. کمیته های منابع الکترونیکی متشکل از انواع متخصصان با مسئولیت ارزیابی، تهیه، و ایجاد منابع الکترونیکی از یک سو، و هماهنگی فعالیتهای بخش های سازمانی و ایجاد انگیزه برای همکاری نزدیک همچون حوزه هایی مانند تهیه و سازماندهی منابع الکترونیکی علاوه بر فراهم آوری خدمات از سوی دیگر، تاسیس می شوند [۴].

مدیریت اشاعه دانش

اشاعه دانش اهمیت برابری در مقایسه با پیشرفت دانش دارد. تولیدکنندگان دانش زمان و نیروی زیادی برای جستجوی کاربران دانش صرف نمی کنند. به رغم این که یک گروه از کاربران دانش هستند، کسب دانشی که واقعاً در ذهن تولیدکننده دانش به صورت محرمانه با هدف و شرایط ذهنی متنوع وجود دارد، بسیار مشکل است. بنابراین کتابخانه ها، با استفاده از رسانه ها و مجراهای گوناگون برای اشاعه متنوع دانش جدید، به عنوان بخشی از پرتاب کننده دانش عمل می کنند. در قرن بیست و یکم، اینترنت، با اطلاعات فراگیر و محتویات گسترده خود، برای افراد راهبردی اصلی برای جستجوی دانش و کسب اطلاعات فراهم خواهد کرد. اگر چه در حال حاضر، اطلاعات بی معنی، غیرمجاز، و بی نزاکت در نتیجه جستجو در آن برای سودهای تجاری و اهداف سیاسی روی شبکه بدست می آید. بنابراین، تقویت مدیریت اشاعه دانش در کتابخانه ها، که در زیر به آن اشاره می گردد، ضروری است:

۱. تقویت ایجاد ذخایر مدرک خود کتابخانه ها و تکامل توسعه منابع اطلاعاتی مدرک، به طور بی وقفه.

۲. افزایش کیفی کارکنان کتابخانه ها، تقویت مداوم آموزش مهندسی از کار کارکنان، به طور مداوم.

۳. به مرحله اجراء در آوردن نقش ویژه نظام خبره در اشاعه دانش.

۴. بهره‌گیری کامل از تمام رسانه‌ها برای ایجاد امنیت از عملکرد شبکه‌ها و جلوگیری از فعالیت‌های پیوسته (online)

خلاف اخلاق و اشاعه نامناسب اطلاعات پیوسته (5)[online].

مدیریت کاربرد دانش

همچنین در قرن بیست و یکم کتابخانه‌ها می‌باید برای فراهم‌آوری خدمات برای افراد به منظور کسب دانش و نائل شدن به حداکثر عملکردها و بهره‌وری از اطلاعات دانش‌اهمیتی قائل شوند. بنابراین خدمات دانش بر پایه شبکه‌های اطلاعاتی سریع می‌باید به اجرا درآید از طریق:

۱. ایجاد کتابخانه‌های مجازی و مراکز اطلاعاتی برای نهادها، دولت‌ها، سازمان‌های دولتی و مؤسسات تحقیقاتی علمی. به‌کارگیری نیروی انسانی، منابع مادی و مالی کافی برای گردآوری، سازماندهی و گسترش اطلاعات برای یک نهاد یا یک سازمان اجتماعی دشوار است، به‌علاوه صرف مقدار زیادی از سرمایه‌ها به منابع اطلاعاتی برای استفاده خود سازمان غیرممکن و غیر ضروری است. کتابخانه‌ها می‌توانند کتابخانه‌های مجازی یا مراکز اطلاعاتی را برای این تشکیلات جدا از هم، براساس پیش‌نیازهای اطلاعاتی خاص آنان با استفاده از منابع اطلاعاتی فراوان توسط شبکه‌های اطلاعاتی سریع ایجاد نمایند.
۲. ایجاد خدمات دانش دیجیتال که عملاً روند توسعه کتابخانه‌ها در قرن بیست و یکم است. این بر این فرض استوار است: ایجاد مرحله به مرحله نظام‌های خدمات اطلاعاتی مبتنی بر کاربران مانند اشاعه اطلاعات، جستجوی اطلاعات و عرضه تخصصی اطلاعات؛ تسریع ایجاد کتابخانه‌های دیجیتال؛ مطالعه روش‌ها، ابزارها و فنون توزیع اطلاعات و جستجو در اینترنت همانند فن جستجو در پایگاه اطلاعاتی و وب مهم‌ترین بخش است.
۳. دیجیتالی کردن منابع کتابخانه‌ها. کتابخانه‌های الکترونیکی یا کتابخانه‌های دیجیتال، شیوه‌های فنی و روندهای توسعه کتابخانه‌ها در دوره اقتصاد دانش هستند. در آینده خدمات دانش کتابخانه‌ها با ایجاد پایگاه‌های اطلاعات، متشکل از مجلات و کتاب‌های الکترونیکی در زبان‌های مختلف که دارای ویژگی‌های رشته علمی هستند و می‌توانند در شبکه‌های اطلاعاتی سریع عمل کنند، آغاز خواهند شد. برای تبدیل تمام منابع اطلاعاتی غیر الکترونیکی موجود به صورت اطلاعات الکترونیکی و یکپارچه کردن آنها در قالب کتابخانه‌های الکترونیکی، تلاش‌های بسیار می‌باید صورت گیرد.

مدیریت منابع انسانی

مدیریت منابع انسانی به عنوان نقطه شروع مهم به منظور آموزش کیفی استعداد‌های تخصصی افراد و تقویت تعهد کتابخانه بکار می‌رود. در عمل، ما می‌باید به نیازهای گوناگون و متنوع کارکنان کتابخانه، تقویت مدیریت مختلف کارکنان کتابخانه از طریق رویکرد مدیریت احتمالی (اقتضایی) توجه کاملی نماییم. بدلیل آنکه، برخی افراد روش مدیریت جدی را بکار می‌برند، نظارت دقیق و کنترل تحمیل شده و شرایط کمی و کیفی کار براساس مقررات و آیین نامه‌ها به وضوح مشخص می‌شود. و مابقی افراد، شیوه مدیریت بسیار انعطاف پذیر را به منظور فراهم کردن مشارکت در تصمیم‌گیری، مشورت و تعهد شغلی بیشتر، بکار می‌برند تا اینکه کاملاً تواناییهای مدیریت به مرحله اجرا در آید و اهداف سازمانی و فردی تحقق یابد. به منظور انجام درست در آموزش مداوم مهندسی کارکنان تخصصی، می‌باید نه تنها بر نظریه علم کتابداری و رشته‌های وابسته تمرکز شود، بلکه می‌باید به جدیدترین دانش فنی و تقویت آموزش اخلاق حرفه‌ای مجهز گردد [6].

فن آوری‌ها برای تحقق مدیریت دانش کتابخانه‌ها

یکی از اهداف مدیریت دانش در کتابخانه‌ها تشویق مبادله دانش در میان کارکنان کتابخانه، تقویت خودآگاهی و توانایی‌ها، افزایش اشتیاق و مهارت برای یادگیری در کارکنان کتابخانه، ایجاد دانش کاربردی برای فعالیتهای سازمان کتابخانه به طور اثربخش، بازسازی کتابخانه‌ها به شکل یک سازمان یادگیری است. بنابراین پروراندن اندیشه در تحقق مدیریت دانش در کتابخانه‌ها، یک طرح منطقی از ساختار سازمانی و آیین نامه‌های سازمانی کتابخانه‌ها و ترویج فرهنگی، به علاوه پشتیبانی اطلاعاتی نوگرا شده، تا ایجاد یک محیط و سازو کار محرک برای پیشرفت، مبادله، مطالعه و کاربرد دانش است. در حوزه ساختار سازمانی، فرایندهای کاری و فرهنگ کتابخانه‌ها:

(۱) معرفی نظام مدیر مسئول دانش [۱۰]

مدیر مسئول اطلاعات [۱۱] مقام ارشد مدیریتی است که متعاقباً در سازمان‌های دولتی و سازمان‌های بزرگ در کشورهای غربی از دهه ۱۹۸۰ تحول ایجاد کرده است. مدیر مسئول دانش عالی‌ترین مقام مسئول در مدیریت دانش است، که از مدیر مسئول اطلاعات همراه با گذار از مدیریت اطلاعات پژوهشی به شکل مدیریت دانش متحول شده است. نظام مدیر مسئول دانش، جدیدترین شیوه‌های توسعه نظام مدیریت اطلاعات سازمان‌ها را ارائه می‌کند و نشانه‌های گذار از مدیریت اطلاعات از مرحله مدیریت منابع اطلاعات تا مدیریت دانش را نشان می‌دهد [۷].

(۲) تحقق به هم پیوسته تلفیق مدیریت سازمانی کتابخانه با مدیریت دانش در طول سازماندهی مجدد فرایند کاری کتابخانه‌ها

مدیریت دانش، خودش را با کل فرایند مبادله، اشتراک، تغییر و کاربرد سازماندهی دانش سازگار می کند و محرک اصلی برای پیشرفت، مبادله و کاربرد سازماندهی دانش می باشد. به طور اجتناب ناپذیری اجرای مدیریت دانش عامل سازماندهی فرایند کاری کتابخانه خواهد بود. همچنین سازماندهی مجدد، فرایند تلفیق بیشتر مدیریت سازمانی کتابخانه با مدیریت دانش را در بر خواهد داشت.

(۳) بازسازی فرهنگ کتابخانه با استفاده از نظریه مدیریت دانش

مدیریت دانش خون جدیدی درون فرهنگ کتابخانه تزریق خواهد کرد. مضمون های مهم آن شامل: اعتماد متقابل، مبادله آزاد، مطالعه، اشتراک، و توسعه سازو کار عملکردی دانش کتابخانه ها، لذت فرایند مدیریت دانش [۸]. به طور خلاصه، برای استفاده درست از دانش، ترویج نوع جدیدی از فرهنگ مناسب کتابخانه با توجه به نیازهای آن ضروری است. این سطح عالی نیاز از تحقق فن آوری مدیریت دانش است.

در حوزه فن آوری اطلاعات

مهم ترین فن آوری های اطلاعات مربوط به مدیریت دانش شامل: اینترنت، اینترنت، اکسترانت، معماری ذخیره سازی، نظام های مدیریت پایگاه اطلاعاتی، ابر داده، گردآوری و جمع آوری داده، اشاعه، پیام رسانی، پوش و پول، بازیابی اطلاعات، اشتراک منابع اطلاعاتی، گروه افزار، میان افزار، پردازش تحلیلی پیوسته، تحلیل چند بعدی و داده کاوی [۱۲].

چگونگی تبدیل داده به ابزار مدیریت دانش - همچنین دانش مربوط به تعدادی فن آوری های اطلاعاتی پایه، علی الخصوص شامل پردازش داده، گزارش گیری، ارتباط شبکه ای، مدیریت مدرک، جستجوی اطلاعات و بازیابی، پایگاه اطلاعاتی رابطه ای و شیء مدار [۱۳]، نشر الکترونیکی، میزهای گردش کار و راهنما است [۹].

به علاوه، به دلیل اختلاف در معماری، کاربرد و ویژگی های موجود بین اطلاعات و دانش؛ ذخیره سازی و مدیریت دانش نسبت به اطلاعات پیچیده تر می شود. فن آوری معماری ذخیره سازی، فن آوری نظام مدیریت پایگاه اطلاعاتی و ابر داده فن آوری های مهم در مدیریت دانش هستند.

نتیجه گیری

محیط اقتصادی و محیط اطلاعاتی امروز سریعاً در حال تغییر است. مدیریت دانش یک ابزار قوی برای ترویج پیشرفت و تحقق

دوباره مهندسی طبقات شده است. آن جایگاه بسیار برجسته ای در ایجاد نظام های پیشرفت دانش یک کشور اشغال می کند.
چگونگی گسترش کتابخانه ها به منظور برخورد با چالش اقتصاد دانش و ساختن نظام های مدیریت دانش کتابخانه ها موضوعی
است که ضرورت مطالعه و راه حل فوری ما را می طلبد.

یادداشتها

[1] - Tang Shanhong . "Knowledge management in libraries in the 21st century". 66th IFLA council and general conference, 2000.

[۲] - کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی

[3] Knowledge economy

[4] tacit knowledge

[5] explicit knowlege

[6] informatization

[7] theoretical innovation management of knowledge

[8] technical innovation management

[9] organizational innovation management

[10] The Chief Knowledge Officer (CKO)

[11] The Chief Information Officer (CIO)

[12] Internet, Intranet, Extranet, storage architectures, database management systems, metadata, data acquisition and gathering, dissemination, messaging, push and pull, information retrieval, information resources sharing, groupware, middleware, on-line analytical processing, multidimensional analysis and data mining.

[13] - relational and object –oriented databases

منابع

1. Wang Yunhua. Knowledge Economy and the Development of the Library, Library Work & Research. 1999(6), 17-19

2. Cao Yi. The Reorientation of Libraries in the Knowledge Economy Era, Library Work & Research, 1999(3), 24-26

3. Wang Delu. The Collection and Processing of Knowledge. February 4,199.

http://www.bsti.ac.cn/bsti_kmchina/gei/048_001.htm

4,5,6. Sheng Xiaoping. Knowledge Management of Libraries in the 21st Century, Library

Magazine, 1999 (8), 29-32

7,8. Chen Rui. Thoughts and Technologies of Knowledge Management, Information Knowledge in Libraries, 1999 (1), 10-13

9. Thomas H Davenport. The Future of Knowledge Management.

<http://www.cio.com/archive/010196-dovenpor-content.html>